

УДК 378.091:005.6(438)

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.12>

Гавран М. І., Шайнер Г. І.

СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті вивчається проблема забезпечення якості освітньої діяльності вищих шкіл Польщі в контексті побудови Європейського простору вищої освіти. Обґрунтовано важливість та актуальність зазначеної проблеми, а також необхідність вивчення іноземного досвіду. Зроблено акцент на доцільності впровадження й розвитку систем забезпечення якості освітньої діяльності, оскільки в освітніх документах, підписаних у контексті створення Європейського простору вищої освіти, забезпечення якості й підвищення освітніх послуг розглядається як одне з пріоритетних завдань. Виокремлено основні напрями забезпечення якості освітньої діяльності, що впроваджуються в закладах вищої освіти Польщі. Обґрунтовано засадничі принципи розвитку системи забезпечення якості вищої освіти польських вищих шкіл. Установлено, що в освітньому просторі Польщі якість освітньої діяльності й освітніх послуг регулюється та забезпечується як зовнішньою системою (Польською акредитаційною комісією), так і добре розробленими внутрішніми системами забезпечення якості освітньої діяльності. Проаналізовано структуру та функціональні особливості системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності одного з провідних польських університетів. З'ясовано також, що одним із пріоритетних напрямів забезпечення якісних освітніх послуг є усвідомлення необхідності розвитку культури якісної освіти, сфокусованої на бажання суспільства отримувати освіту лише високого ґатунку. Обґрунтовано напрями вдосконалення системи забезпечення якості освітньої діяльності українських закладів вищої освіти в контексті побудови Європейського простору вищої освіти, а саме розроблення й упровадження комплексної внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та гарантування належного її функціонування з одночасним усвідомленням важливості цього процесу.

Ключові слова: система забезпечення якості освітньої діяльності, якість вищої освіти, внутрішня система, зовнішня система, культура якісної освіти, заклади вищої освіти Польщі, Європейський простір вищої освіти.

У сучасних світових умовах розвитку суспільства знань пріоритетним завданням є надання й отримання якісних освітніх послуг. На зміну періоду стрімкого розвитку кількісних показників у вищій освіті, який спостерігалася впродовж 1991–2010 рр., настає період пріоритетності якісних показників освітньої діяльності над кількісними, що зумовлює пошук ефективних і дієвих напрямів забезпечення якісних освітніх послуг як в Україні, так і в інших Європейських державах.

Сьогодні якість освітньої діяльності вважається показником, який дає змогу визначати ефективність здобутих освітніх послуг, їх узгодженість зі стандартами вищої освіти й запитами ринку праці. У вищій освіті забезпечення якістю розглядається науковцями як політика, процедури та практика, що розробляються та впроваджуються саме для досягнення, підтримки й підвищення якості в конкретному контексті [1, с. 24].

Проблема розроблення та впровадження сучасних систем забезпечення якості освітньої діяльності сьогодні є актуальною як ніколи. Українські науковці невпинно працюють над підвищенням якості освітніх послуг, розробленням нових систем і механізмів забезпечення якісної освітньої діяльності. Ця проблема активно вивчається в наукових працях В. Захарченко, Ю. Гринчук, В. Лугового, В. Рябченко, С. Сисоєвої, Ю. Рашкевича, Ж. Таланової, В. Наумова та багатьох інших. Посилився науковий інтерес й іноземних науковців і практиків до питання забезпечення якості освітньої діяльності (Л. Гарвей, М. Мартін, М. Тутко, А. Пясецька, М. Лісінський та інші).

Більшість вітчизняних науковців і практиків, які працюють у галузі освіти, усвідомлюють значущість підвищення якості освітньої діяльності вітчизняних закладів вищої освіти, однак процес пошуку належного інструментарію та механізмів її оцінювання, визначення чітких критеріїв і способів виявився надзвичайно складним і довготривалим. З метою вдосконалення системи забезпечення якості освітньої діяльності українських закладів вищої освіти, важливо вивчати також іноземний досвід, зокрема Польщі.

Мета статті – визначити роль і проаналізувати систему забезпечення якості освітньої діяльності, що здійснюється у вищих школах Польщі в контексті побудови Європейського простору вищої освіти. Відповідно до сформульованої мети, визначено такі завдання: 1) обґрунтувати засадничі принципи розвитку системи забезпечення якості вищої освіти; 2) визначити роль і місце цієї системи в освітньому просторі Польщі; 3) проаналізувати системи зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності польських закладів вищої освіти.

Упродовж останніх двадцяти років Польща демонструвала феноменальне зростання кількості закладів вищої освіти, досягнувши максимального загального показника 460 вищих шкіл у 2010–2011 рр. [8, с. 29]. Однак надалі спостерігається стабільне скорочення їх кількості, на що впливали певні чинники, серед яких – демографічний спад, відтік студентів (навчання в престижних університетах Європи), а також зниження якості пропонованого навчання.

З метою підвищення якості пропонованих освітніх послуг і їх забезпечення відповідно до Європейських стандартів, заклади вищої освіти Польщі зосереджують увагу на побудові сучасних систем забезпечення

якості. Проблема забезпечення якості вищої освіти є одною з ключових в освітніх документах, які розроблялися та підписувалися в контексті створення Європейського простору вищої освіти. Наприклад, ще в 1999 р. в Болонській декларації зазначалося про просування Європейського співробітництва з метою розроблення зіставних критеріїв і методології в забезпеченні якості. Основоположним документом із забезпечення якості освіти в Європейському середовищі можна вважати Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, який прийнято у 2009 р. в Берліні [6]. Відповідно до цього документа, процес забезпечення якості поділяється на два типи: внутрішнє забезпечення якості (оцінювання й удосконалення певної сфери освітньої діяльності в межах ЗВО) та зовнішнє (оцінювання освітньої діяльності певного ЗВО зовнішніми спеціальними інституціями).

Водночас в одному з найновіших документів Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ESG), прийнятому у 2015 р., ключовою метою якого є сприяння спільному розумінню забезпечення якості навчання й викладання, незважаючи на кордони та між усімастейхолдерами, зазначається, що стандарти щодо забезпечення якості поділяються на три частини: 1) внутрішнє забезпечення якості; 2) зовнішнє забезпечення якості; 3) агентства забезпечення якості [12, с. 9]. Тобто з'являється, ще й третя частина – агентства, які на регулярній основі повинні виконувати різноманітну діяльність з метою досягнення різних цілей у контексті зовнішнього забезпечення якості.

У Польщі, як і більшості Європейських країн, прийнято рішення про створення незалежної установи із зовнішнього забезпечення якості, а саме Польської акредитаційної комісії [4], яка здійснює свою діяльність у межах системи вищої освіти з метою зовнішнього забезпечення та контролю якості освітньої діяльності вищих шкіл, однак незалежно від центральної системи управління освітою. Комісія систематично проводить оцінювання якості всіх вищих шкіл та університетів, як державних, так і приватних, і підтверджує відповідність пропонованих навчальних програм освітнім стандартам, що, у свою чергу, повинні відповідати європейським освітнім вимогам і моделям. Процес забезпечення якості вищої освіти здійснюється через стандарти навчання, які є сукупністю норм, що визначають і формують зміст підготовки фахівців, а вимоги щодо процесу й очікуваних результатів навчання визначено в нормативних документах Європейського Союзу [2].

Очевидним є факт, що процес підвищення якості та його належного забезпечення не може здійснюватися лише через зовнішні інституції, адже першочерговим і найголовнішим гарантом освітніх послуг високої якості є самі заклади вищої освіти, які й займаються розвитком системи внутрішнього забезпечення якості освіти, адже, як зазначає польський науковець М. Тутко, забезпечення якості є безперервним, систематичним і багатостороннім процесом, який повинен ґрунтуватися на переконанні, що покращення та підвищення якості освіти можна досягнути завдяки самооцінці, обговоренню, співпраці, просуванню й поширенню передового досвіду, а також урахування думок студентів та інших зацікавлених сторін [9, с. 131].

Установлено, що саме, згідно з поправкою до закону Польщі «Про вищу освіту» [5], прийнятою 27 липня 2005 р., заклади вищої освіти мають право пропонувати навчальні програми першого і другого ступенів, тільки якщо вони впровадили внутрішню систему забезпечення якості з урахуванням належних заходів щодо вдосконалення програм навчальних курсів. Хоча в Законі не прописані конкретні вимоги щодо забезпечення якості вищої освіти, однак така поправка беззаперечно стимулює вищі школи Польщі розробляти й упроваджувати в дію внутрішні системи забезпечення якості освітньої діяльності.

Одним із визначальних чинників стратегічного управління освітньою діяльністю є продумана політика навчального закладу щодо забезпечення якості вищої освіти, яка головним чином реалізовується через побудову сучасної внутрішньої системи. Системна робота, комплексна підтримка, наскрізний моніторинг і постійний процес удосконалення якості освітньої діяльності здатні гарантувати підвищення якості пропонованого навчання, змістового наповнення освітніх програм і навчальних і робочих планів, достойні результати навчання студентів, високі показники роботи науково-педагогічного складу тощо.

Одним із прикладів внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності в Польщі є Система забезпечення якості навчання (System Zapewnienia Jakości Kształcenia) Університету Марії Кюрі-Скłodовської, яка вирізняється своєю динамічністю й циклічністю, оскільки її завданнями є здійснювати координацію заходів із підвищення якості вищої освіти залежно від зовнішніх і внутрішніх потреб і соціально-економічних умов, а саме: 1) здійснювати моніторинг навчального процесу та обслуговування студентів, докторантів і слухачів; 2) аналізувати результати моніторингу; 3) планувати й реалізовувати заходи коригування й удосконалення. Водночас процес підвищення якості освіти відбувається завдяки тісній співпраці Навчально-дослідного центру із Сенатським комітетом з питань дидактики та освіти, Центру просування, Організаційно-правового відділу, Студентського самоврядування та Самоврядування докторантів, оскільки до складу університетської групи із забезпечення якості навчання входять проректор із питань освіти, помічник ректора з питань якості освіти й водночас виконавач обов'язки керівника групи, по одному викладачу від кожного факультету, два студенти зі Студентського самоврядування, один докторант, по одному представнику від Навчально-дослідного центру, Відділу розвитку компетенцій Центру просування, Центру навчання та сертифікації іноземних мов та інші особи, призначені ректором [7; 10].

Натепер ми виокремлюємо позитивні тенденції розвитку системи забезпечення якості вищої освіти, які демонструють польські університети й вищі школи. Проте ще не так давно польські науковці також акцен-

тували увагу на певних труднощах цього процесу, таких як недостатньо визначені цілі щодо створення такої системи, а також недостатня обізнаність із принципами та правилами внутрішньої системи забезпечення якості, недостатня мотивація для впровадження такої системи, відсутність комплексного бачення доцільності створення внутрішньої системи забезпечення якості, що часто призводило не лише до маргіналізації важливості цього процесу, а й сповільнювало подальший розвиток закладу вищої освіти [3].

На думку Ю. Гринчук, перспективними напрямками використання польського досвіду в Україні є концептуальний (визначення цілей і стратегій забезпечення якості вищої освіти з урахуванням найкращих освітніх практик, а також Стандарти й рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти); нормативно-правовий (створення внутрішніх нормативно-правових документів щодо забезпечення якості вищої школи); організаційний (створення процедури забезпечення якості в університеті, обов'язковими складниками якого є звітність, контроль і моніторинг) [11, с. 154].

Уважасмо, що сьогодні пріоритетним напрямком розвитку закладу вищої освіти є розроблення та впровадження комплексної внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності, яка б залучала всіх відповідальних за навчальний процес представників і зацікавлених осіб, які б об'єктивно й обґрунтовано здійснювали діагностику навчального процесу та процедуру оцінювання якості пропонованих освітніх послуг відповідно до європейських стандартів і нормативно-правових документів.

Одним із важливих напрямів забезпечення якісних освітніх послуг є також формування культури якості вищої освіти, сфокусованої на бажання суспільства отримувати освіту лише високого гатунку. Із запитом суспільства щодо отримання якісних освітніх послуг, що появляється внаслідок усвідомлення вагомості знань отриманих у закладах вищої освіти, співвідношення рівня працевлаштування на основі здобутих умінь і компетентностей і просто отриманого диплома, зміниться й підхід самих закладів вищої освіти до забезпечення процесу оцінювання якості освітньої діяльності.

Висновки. Отже, підвищення якості вищої освіти й, відповідно, процес забезпечення якості вважаються ключовими проблемами реформування вітчизняної освітньої системи. Одним із головних напрямів забезпечення якості є створення й гарантування належного функціонування внутрішньої системи закладу вищої освіти з одночасним усвідомленням важливості цього процесу, а також дотриманням усіх вітчизняних і європейських нормативних документів, стандартів і положень з метою отримання позитивної оцінки від зовнішніх установ оцінювання та забезпечення якісної вищої освіти. Водночас в умовах конкурентного європейського освітнього середовища й побудови європейського простору вищої освіти важливим суспільним завданням є й розвиток самої культури якості освітніх послуг.

Використана література:

1. Focus on Higher Education in Europe 2010: The Impact of the Bologna Process. (2010). Brussels : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
2. Guidelines for drawing self-evaluation reports. (2012). Resolution No. 461/2012 of the Presidium of PKA.
3. Lisiński M. (2012). Wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia w szkołach wyższych z perspektywy oceny Państwowej / Polskiej Komisji Akredytacyjnej III kadencji. Działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2008–2011, III Kadencja, Warszawa: Polska Komisja Akredytacyjna, pp. 112–117.
4. Polska komisja akredytacyjna. URL: www.pka.edu.pl/ (дата звернення: 20.06.2019).
5. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, s. 4–5. URL: http://www.bip.nauka.gov.pl/_gALLERY/15/61/15616/20111012_stud_okres_kier.pdf (дата звернення: 10.07.2019).
6. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. (2009). 3rd edition. Helsinki : European Association for Quality Assurance in Higher Education.
7. System Jakości Kształcenia UMCS. System Zapewnienia Jakości Kształcenia. URL: <https://www.umcs.pl/pl/system-zapewnienia-jakosci-ksztalcenia> (дата звернення: 11.09.2019).
8. Szkoły wyższe i ich finanse w 2014 r. (2015). Informacje i opracowania statystyczne. Warszawa : Główny urząd statystyczny. 242 s. URL: www.sta.gov.pl (дата звернення: 22.06.2019).
9. Tutko M. (2012). Zapewnianie jakości kształcenia w świetle reformy szkolnictwa wyższego. Zróżnicowanie i zmienność społecznego świata. Ewa Bogacz-Wojtanowska, Wiesław Gumuła, Sławomir Rębisz (eds). Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
10. Uchwała Nr XXIV – 2.8/16 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 23 listopada 2016 r. URL: <https://phavi.umcs.pl110737-2-8-16-uchwala-z-11-5-13-wsz-jakosci-ksztalcenia.pdf> (дата звернення: 12.10.2019).
11. Гришук Ю. Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: Досвід республіки Польща. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 152–156.
12. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ТОВ «ІС», 2015. 32 с. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). K. : CS Ltd., 2015. 32 p.

References:

1. Focus on Higher Education in Europe 2010: The Impact of the Bologna Process. (2010). Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
2. Guidelines for drawing self-evaluation reports. (2012). Resolution No. 461/2012 of the Presidium of PKA.
3. Lisiński M. (2012). Wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia w szkołach wyższych z perspektywy oceny Państwowej/Polskiej Komisji Akredytacyjnej III kadencji [Internal quality assurance system of education in higher schools from the

- perspective evaluation of State Polish Accreditation Commission III term of office]. *Działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2008–2011, III Kadencja*, Warszawa: Polska Komisja Akredytacyjna, pp. 112–117 [in Polish].
4. Polska komisja akredytacyjna [Polish Accreditation Commission]. URL: www.pka.edu.pl/ (data zvernennia: 20.06.2019) [in Polish].
 5. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia [Regulation of the Minister of Science and Higher Education of October 5, 2011 regarding the conditions for conducting studies at a given field and level of education], p. 4–5. URL: http://www.bip.nauka.gov.pl/_gAllery/15/61/15616/20111012_stud_okres_kier.pdf (data zvernennia: 10.07.2019) [in Polish].
 6. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. (2009). 3rd edition. Helsinki: European Association for Quality Assurance in Higher Education.
 7. System jakości kształcenia UMCS. System zapewnienia jakości kształcenia. [UMSC Education Quality System. Education Quality Assurance System.] URL: <https://www.umcs.pl/pl/system-zapewnienia-jakosci-ksztalcenia> (data zvernennia: 11.09.2019) [in Polish].
 8. Szkoły wyższe i ich finanse w 2014 r. Informacje i opracowania statystyczne. (2015). [Higher schools and their finances in 2014. Information and statistical data]. Warszawa: Główny urząd statystyczny. 242 p. URL: <http://www.sta.gov.pl> (data zvernennia: 22.06.2019) [in Polish].
 9. Tutko M. (2012). Zapewnianie jakości kształcenia w świetle reformy szkolnictwa wyższego [Ensuring the quality of education in the context of higher education reform]. *Zróżnicowanie i zmienność społecznego świata*. Ewa Bogacz-Wojtanowska, Wiesław Gumuła, Sławomir Rebisz (eds). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego [in Polish].
 10. Uchwała Nr XXIV – 2.8/16 Senatu Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 23 listopada 2016 r. [Resolution]. URL: <https://phavi.umcs.pl> (data zvernennia: 12.10.2019) [in Polish].
 11. Hryshchuk Yu. (2018). Systema vnutrishnoho zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: Dosvid respubliky Polshcha [Internal quality assurance system of higher education: experience of the Republic of Poland]. *Osvitohiia*. №7. P. 152–156. doi.org/10.28925/2226-3012.2018.7.152156 [in Ukrainian].
 12. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). K.: CS Ltd., 2015. 32 p.

Havran M. I., Shainer H. I. The education activities quality assurance system at higher education institutions in Poland in the context of developing European Higher Education Area

The article deals with the problem of ensuring the quality of educational activities of higher education institutions in Poland in the context of developing European Higher Education Area. The importance and topicality of the problem as well as the need to study foreign experience are substantiated. The authors emphasise the importance of implementing and developing educational activities quality assurance systems, as the quality assurance and enhancing educational services are considered as one of the priority tasks in the education documents signed in the context of developing European Higher Education Area. The basic directions of educational activities quality assurance implementing in higher education institutions of Poland are highlighted. The basic principles of the development of the higher education quality assurance system at Polish higher schools are substantiated. The quality of educational activities and educational services in the educational space of Poland is found out to be regulated and ensured by both an external system (the Polish Accreditation Commission) and well-developed internal systems for ensuring the quality of educational activities. The structure and functional features of the internal quality assurance system of one of the leading Polish universities are analysed. The study concludes that one of the priority areas of providing quality educational services is the awareness of the need to develop a culture of quality education, focused on the desire of society to obtain education only of high quality. The directions of improving educational activities quality assurance system of Ukrainian higher education institutions in the context of developing European Higher Education Area are substantiated, among others there is the development and implementation of a comprehensive internal system of educational activities quality assurance along with guaranteeing its proper functioning and recognizing the importance of this process.

Key words: educational activities quality assurance system, quality of higher education, internal system, external system, culture of quality education, higher education institutions of Poland, European Higher Education Area.

UDC 378.147.157

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.13>

Havrylenko K. M.

DISTANCE LEARNING IN THE MODERN SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

Distance education is a new type of learning technologies, which appeared on demand of modern society and due to the development of new computer technologies. The main goal of distance learning is not to issue a university diploma but to satisfy individual needs in education and self-development.

In this paper, we tried to determine the place of distance learning in the whole educational system of modern higher institutions and consider the main advantages and disadvantages of distance learning technologies implementation in the development of professional knowledge and competencies. The importance of obtaining relevant final results of distance education for a final user is being discussed, and the professional knowledge and skills training for satisfying individuals' needs as well as the social and economic demands for them have been outlined. The paper draws attention to the fact that education is dependent on the unified education system of a higher institution and there is a significant period between the knowledge acquired in the process of education and its final results in the form of professional skills and competencies development.

The main goals of distance education planning have been analyzed as an important means of successful professional training. It has been stressed that educational planning should be designed for providing a learner with an opportunity to apply his potential ensured by the training materials and supported by consulting assistance for individual needs.